

نامه پژوهش فرهنگی، سال یازدهم، دوره سوم، شماره نهم، بهار 1389

بررسی اقبال مردم شهر تهران به سینما و جشنواره بیست‌وهشتم فیلم فجر*

* محمدحسین ساعی

** لیلا باقری

*** مهدیه احسانی

چکیده

جشنواره فیلم فجر فرصتی است تا ارزیابی کلی‌ای از سینما ایران به دست دهد؛ بدین منظور هم‌زمان با برگزاری جشنواره در بهمن 1388 از افراد 15 ساله و بالاتر ساکن در مناطق بیست‌ودوگانه شهر تهران یک بررسی پیمایشی از طریق نظرسنجی تلفنی انجام شده است. انتخاب تلفن‌های منازل مسکونی تصادفی و نمونه مورد بررسی 1065 تن بوده است. نتایج نظرسنجی نشان می‌دهد که 42/9 درصد از پاسخ‌گویان هدف خود را از شرکت در جشنواره «دیدن فیلم‌هایی که هنوز اکران عمومی نشده است» اعلام کرده‌اند و به نظر 40 درصد از آن‌ها «در جشنواره امسال فیلم‌هایی نبودند که اجازه اکران و یا حضور در جشنواره نیابند». 86/3 درصد از پاسخ‌گویان موضوع فیلم و 57/1 درصد از پاسخ‌گویان تبلیغات فیلم را از عواملی می‌دانند که به میزان بالایی در جذابیت فیلم‌ها مؤثرند. همچنین با افزایش سن به شدت از تعداد دفعات به سینما رفتن کاسته می‌شود و بالعکس.

کلید واژه‌ها

سینما، جشنواره، جشنواره فیلم فجر.

* دانشجوی دکتری علوم ارتباطات دانشگاه علوم و تحقیقات تهران m.hossein.saei@gmail.com

** کارشناسی ارشد جامعه‌شناسی دانشگاه تربیت معلم تهران bagheri@ricac.ac.ir

*** دانشجوی کارشناسی ارشد مدیریت رسانه دانشگاه تهران ehsani@ricac.ac.ir

مقدمه

جشنواره‌های متعدد و متنوعی هر ساله در گوشه و کنار جهان برگزار می‌شود. تکراری تازه که هرگز مانند قبل نیست و همه علاقه‌مندان همواره منتظر دوره‌های بعدی هستند. جشنواره گردهمایی شاد و مفرحی است که طی آن هنرمندان با زمینه‌های مشترک به هم می‌رسند تا ضمن آشنایی با یکدیگر، در نشاطی فرهنگی، خستگی کار را از تن به در کنند و بیننده آثار تازه یکدیگر باشند. به علاوه نتایج کار آن‌ها در معرض قضاوت صاحب‌نظران و عموم قرار می‌گیرد. برگزاری این محافل در ارتقای سطح انگیزه هنرمندان تأثیر بسیار دارد. رودررو شدن هنرمندان آن‌ها را از نظرها و جریان‌های هنری دیگر مطلع می‌سازد و از سوی دیگر، متولیان برگزاری جشنواره‌ها، از این طریق جریانی فرهنگی - هنری می‌سازند و با جهت‌دهی مساعد و مناسب به حرکت‌های پراکنده هنری، موجب رشد و تعالی آثار هنری می‌شوند (کاشانیان و دیگران، 1385: 4).

امروزه فیلم یکی از واقعیت‌های جامعه است که در سراسر حیات اجتماعی حضور دارد و مستقیم و غیرمستقیم به اعضای جامعه آموزش می‌دهد. به عقیده جاروی (1379) نسل امروز محصول آموزش با فیلم است؛ زیرا این رسانه از زمان تبدیل شدن به هنر تاکنون جهان را در بر گرفته است (راود راد، 1382: 65).

فیلم و سینما که پدیده‌ای چندوجهی و چندبعدی و دارای آثار و کارکردهای مختلف و متفاوت است، از جنبه‌های هنری، فرهنگی، و اجتماعی مهم و قوی برخوردار است. فیلم اصولاً محصول و کالای فرهنگی و هنری به حساب می‌آید و صنعت فیلم‌سازی و تولید کالاهای تصویری جزو اصلی‌ترین بخش‌های صنایع فرهنگی و هنری و شاید بتوان گفت تأثیرگذارترین و محوری‌ترین آن‌هاست (حسین‌نژاد، 1386: 6).

در باره سیاست‌گذاری سینما به مثابه رسانه، تئوری‌های متفاوتی مطرح است. پیام‌های کم‌وبیش اصیلی که به وسیله رسانه‌های انبوهی مانند مطبوعات، سینما، رادیو و تلویزیون منتشر می‌شوند، رابطی هستند میان فرهنگ‌سازان و توده مردم (اسدی، 1370: 5). لذا طبیعی است که فرهنگ‌سازان رد پی این باشند که تا حد ممکن از ظرفیت این رسانه‌ها در راه اعتلای فرهنگ عمومی جامعه بهره ببرند.

البته دیدگاه مخالف این است که سینما نباید مستقلاً به تولید اندیشه‌های خاص دینی، سیاسی یا اجتماعی پردازد، بلکه باید اندیشه‌های مطرح شده در جامعه را به زبان سینما بیان کند؛ همچنین بر اساس این نظریه رسانه‌ها نباید به هیچ وجه انگیزه تبلیغی داشته باشند، چه تبلیغ مستقیم و چه غیرمستقیم، در این صورت اگر جامعه‌ای رستگار بود، رسانه‌هایش هم فعالیت‌های رستگاران را منعکس می‌کنند و اگر رستگار نبود، همان را بیان خواهد کرد (محمدی، 1370: 42).

عموم جشنواره‌های فیلم در جهان بر نظر نخست استوار شده است که در آن تلاش نرم برای هدایت سینما و سینماگران برای تولید فیلم‌ها با کیفیت و محتوای بالا مدنظر است. جشنواره بین‌المللی فیلم فجر نیز یکی از کارآمدترین ابزارهای هدایت سینمای ایران از گذشته تاکنون بوده است. این رویداد فرهنگی - هنری در میان اهالی سینما چنان نفوذ و اعتباری دارد که هیچ جریانی در عرصه فیلم‌سازی کشور نمی‌تواند به آن بی‌اعتنا باشد. بخشی از این نفوذ و اعتبار زاینده نیاز معنوی است که اهالی سینما را دلگرم می‌کند و جشنواره کانون ارزیابی تلاش سینماگران و پشتوانه ارزشمندی محسوب می‌شود. بسیاری از فیلم‌سازان جشنواره را محملی برای مذاقّه و تأمل جدی درباره آثارشان می‌دانند و حضور در جشنواره برایشان بازدهی دوگانه‌ای دارد؛ از طرفی فرصتی پیش می‌آید تا تماشاگران صاحب‌نظر فیلم‌ها را ببینند و فیلم‌سازان، با توجه به آرای این گروه، نقایص کارشان را برطرف کنند و از سوی دیگر، ارزیابی جشنواره و منتقدان از فیلم‌ها، جایگاه نسبی آثار سینمایی را برای سازندگان آن‌ها مشخص می‌کند.

تأثیرات دیگر جشنواره در جریان فیلم‌سازی را باید در اهمیت و اعتبار جوایزی جست‌وجو کرد که به عناوین مختلف به فیلم‌ها و فیلم‌سازان برگزیده اهدا می‌شود. در واقع سیاست‌گذاران سینما همواره کوشیده‌اند نقش هدایت‌کننده جشنواره را، با گزینش بهترین‌های سینمای ایران در پایان هر دوره، ایفا کنند و از این راه الگوهای تأییدشده را برای فعالان این هنر مشخص کنند. طی دوره‌های متعدد برگزاری جشنواره، به پشتوانه چنین روشی، سینمای ایران همواره مسیر خاصی را پیش‌رو داشته است و ضمن هم‌سویی

با شرایط سیاسی کشور و رعایت شئون اعتقادی، توانسته است جایگاهی هم در عرصه سینمای جهان برای خود فراهم کند. برای رسیدن به این هدف، سینماگران ناگزیر باید ملاحظاتی را سرلوحه فعالیت‌های خود قرار دهند و حد و مرز این ملاحظات تاکنون بیشتر از طریق جشنواره و شیوه‌گزینش فیلم‌های برتر مشخص شده است (صلح‌جو، 1381: 19 - 20).

اولین جشنواره فیلم فجر از 12 تا 22 بهمن 1361 در هفت سینمای تهران برگزار شد و عمدتاً برپایی این جشنواره به شکل بین‌المللی برای پاسخ‌گویی به تبلیغات منفی امپریالیسم خبری بود که انقلاب ایران را مخالف هرگونه رشد هنری معرفی می‌کرد. این جشنواره در بخش‌های گوناگون «مسابقه»، «چشم‌انداز سینمای کوبا»، «سینمای ایتالیا از نئورئالیسم تا امروز»، «سرخ‌پوستان و سیاه‌پوستان در سینما»، «سینمای انقلاب اسلامی»، و «بخش ویژه» برگزار شد.

به جز ایران، کشورهای رومانی، چین، جمهوری دموکراتیک عربی صحرا، سوریه، کره شمالی، شوروی، استرالیا، کوبا، مجارستان، ژاپن، آلمان شرقی، ترکیه، لهستان، بلغارستان، ایتالیا، الجزایر، پاکستان، چکسلواکی، و اسپانیا نیز در بخش مسابقه، فیلم‌های بلند و کوتاه منتخب خود را به نمایش گذاشتند.

بیان موضوع

برگزاری دائم و مستمر جشنواره فجر، که در بهمن ماه سال گذشته بیست‌وهشتمین دوره آن برگزار شد، موجب شده است جمعی از علاقه‌مندان فیلم و سینما، که اغلب در طول سال به دلایلی امکان تماشای فیلم در سینماها را ندارند، به سوی این مراکز کشیده شوند تا نخستین اکران سینماگران داخلی و بعضاً خارجی را تماشا کنند. آگاهی از دیدگاه‌های این مجموعه در کنار دیدگاه‌های کارشناسانۀ فعالان و نخبگان سینما می‌تواند یکی از راه‌های مؤثر در بهبود کمی و کیفی برگزاری جشنواره باشد. به همین منظور یک بررسی پیمایشی برای ارزیابی میزان اقبال مردم تهران به جشنواره فیلم فجر انجام شد.

این بررسی با هدف جمع‌آوری و جمع‌بندی نظر مردم تهران درباره سینمای ایران با توجه به متغیرهایی مانند سن، جنس، تحصیلات و نوع فعالیت و نیز عملکرد جشنواره فیلم فجر انجام شده و به دنبال پاسخ به این سؤال اصلی بوده که میزان اقبال مردم تهران به سینما و جشنواره فیلم فجر چقدر است؟

سؤالات اصلی در این پژوهش عبارت‌اند از:

1. مردم تهران معمولاً چند بار در طول سال به سینما می‌روند؟
2. مردم تهران معمولاً به چه نوع فیلم‌هایی گرایش دارند؟
3. ارزیابی مردم تهران درباره امور اجرایی جشنواره چیست؟
4. ارزیابی مردم تهران از عواملی که باعث جذابیت فیلم می‌شود چیست؟
5. مردم تهران بیشتر چه موضوعاتی را برای فیلم‌سازی می‌پسندند؟
6. مردم تهران بیشتر به سبک فیلم‌سازی چه کشورهایی علاقه دارند؟
7. ارزیابی مردم تهران از جشنواره فیلم فجر امسال، در مقایسه با سال گذشته، چیست؟

پیشینه جشنواره فجر

الف) نمای عمومی جشنواره‌ها پیش از سال 1357

اولین جشنواره‌ها در ایران در میانه دهه 1330 برگزار شدند. جشنواره‌هایی که از گردآوری و نمایش چند فیلم خارجی شکل می‌گرفتند و در مدت زمانی کوتاه و بیشتر به کوشش سینمادارها و واردکنندگان فیلم و یا چند دفتر پخش فیلم برگزار می‌شدند. این جشنواره‌ها دنباله‌دار و پیوسته نبودند و نوعی فعالیت ذوقی در کنار کار اصلی به شمار می‌آمدند. شاید بتوان گفت به علت ورود صنعت سینما از خارج، این جشنواره‌ها هم نوعی حرکت و تقلید از «فستیوال»های فیلم خارجی بودند و اتفاق چندان خاصی هم در آنها نمی‌افتاد و شاید فقط فرصتی بود برای نمایش فیلم‌هایی خاص با زبان اصلی، بدون سانسور و البته برای افرادی خاص.

حمید شجاعی، محقق و پژوهشگر سینما، در کتاب فرهنگ سینمای ایران (1354)

برگزاری اولین فستیوال فیلم را در سال 1329 ذکر کرده است. این فستیوال که به کوشش طغرل افشار، مدیر مجله پیک سینما و از اولین منتقدان جدی سینمای ایران، برگزار شد، گزیده‌ای از فیلم‌های انگلستان، ایتالیا، آمریکا، شوروی، مجارستان، چکسلواکی، هند، فرانسه و آلمان را در برنامه‌های خود گنجانده بود و گویا تا چهار سال (1333) و چهار دوره ادامه داشت و اطلاعات مربوط به آن، جز اندکی، از بین رفته است.

در این میان باید از قدیمی‌ترین جشنواره فیلم ایران یعنی جشنواره جهانی فیلم رشد، نام برد که از سال 1342 کار خود را آغاز کرده و تاکنون به فعالیت ادامه داده است، اما این جشنواره هرگز نتوانست اهمیت درخور خود را به دست آورد و جشنواره‌ای تخصصی در محدوده وزارت آموزش و پرورش باقی مانده است. این جشنواره یگانه جشنواره پیوسته در سال‌های پیش و پس از انقلاب است.

در سال‌های بعد، در طول یک دهه تا سال 1357، سه جشنواره مهم، آن هم با حمایت نهادهای وابسته به دولت با سرپرستی و هدایت افراد کارآشنا طراحی شدند و شکل گرفت که مهم‌ترین جشنواره‌های فیلم تا پیش از انقلاب بود؛ یعنی جشنواره سپاس، جشنواره کودکان و جشنواره جهانی فیلم تهران.

نخستین این جشنواره‌ها (جشنواره سپاس) ویژه مسابقه فیلم‌های ایرانی بود که به سرعت به علت استقبال و تأثیرش، گسترش یافت و پیش‌درآمد جشنواره بزرگ‌تری شد. نخستین دوره جشنواره سپاس در سال 1348 برگزار شد که طی آن بهترین‌ها در پنج رشته از سوی مردم و از طریق مطبوعات برگزیده شدند، اما از دوره دوم گزینش بهترین‌ها بر عهده هیئت‌های داوری بود و فیلم‌های ایرانی مجال می‌یافتند که در کنار هم ارزشیابی شوند. راه‌اندازی جشنواره سپاس ضرورتی بود که برای تقویت سینمای بهتر فارسی و ارج نهادن به سینماگران ایرانی شکل گرفت و به مثابه جشنواره‌ای رقابتی جای خود را در آن دوران باز کرده بود.

جشنواره مهم‌تر جشنواره جهانی فیلم تهران بود که نخستین دوره‌اش در سال 1351 برگزار شد. جشنواره‌ای که در آن زمان گفته می‌شد جزو شش جشنواره مسابقه‌ای طراز

اول بین‌المللی است و فدراسیون جهانی تهیه‌کنندگان فیلم آن را به رسمیت شناخته است.

دلیل برگزاری این جشنواره بدین شرح اعلام شده بود:

1. ترغیب انسان‌دوستی و کمک به تفاهم انسان‌ها که از خصایص بارز روحی ایرانی است.

2. بالا رفتن سطح معلومات سینمایی جامعه امروز ایرانی که از تمام جنبه‌ها در راه سازندگی گام‌های بلندی برمی‌دارد.

3. نمایش فیلم‌های ایرانی در کنار فیلم‌های برگزیده دیگر کشورها که دگرگونی مطلوبی در کار سینما و دوستداران هنر هفتم پدید خواهد آورد (درستکار، 1381: 6).

در دوره دوم اعلام کردند که: «هدف از برگزاری جشنواره عرضه کردن و شناساندن فیلم‌های با ارزش شرق و غرب، ترغیب انسان‌دوستی در هنر سینما، کمک به تفاهم میان ملت‌ها، فراهم آوردن زمینه‌ای برای تبادل عقاید و آرای سازنده درباره جنبه‌ها و مسائل مختلف فیلم‌سازی معاصر، و تسهیل مبادله فیلم در یک سطح بین‌المللی است.»

سومین جشنواره مهم جشنواره کودکان بود که عنوان «فستیوال بین‌المللی فیلم‌های کودکان و نوجوانان» داشت و اولین دوره‌اش در سال 1345 برگزار شد و تا سال 1350، مکان برگزاری آن در تهران بود، اما از دوره هفتم در سال 1351 به بعد به شکل گردشی به شهرستان‌ها هم رفت و در دوره‌های بعد در چند شهر دیگر نیز برگزار شد (همان: 5 - 6).

ب) نمای عمومی جشنواره‌ها پس از سال 1357

در نگاهی کلی شاید بتوان گفت که عمده فعالیت‌های جشنواره‌ای در دو دهه اخیر به تأثیر از جشنواره‌های سال‌های پیش از انقلاب اسلامی و با نگاهی به آن‌ها برنامه‌ریزی، طراحی و اجرا شدند و چه بسا به دلیل گسترش ارتباط‌ها و توفیق‌های بیرونی سینمای ایران، برخی از آن‌ها در واقع به نوعی تکثیر یافتند (همان: 7) و دست‌کم در دو مورد و به‌طور کلی توفیق‌هایی نصیب کشور شد. و لذا جشنواره‌های ایرانی صاحب اعتبار و نام پایه‌گذاری شدند؛ از جمله جشنواره بین‌المللی فیلم فجر و جشنواره بین‌المللی فیلم‌های

120 v نامۀ پژوهش فرهنگی، سال یازدهم، دورۀ سوم، شمارۀ نهم

کودکان و نوجوانان. تعداد عنوان‌های جشنواره در سال‌های اخیر افزایش یافته، اما اعتبار اصلی و بیرونی از آن دو جشنواره یاد شده بوده است. جشنواره بین‌المللی فیلم فجر در سال 1361 با برگزاری نخستین دوره‌اش رسمیت یافت. در فاصله سال‌های 1357 تا 1361، البته یکی دو جشنواره فیلم، مانند جشنواره میلاد، برگزار شده بود، اما جشنواره اصلی که ادامه هم یافت جشنواره فجر بود. جشنواره فیلم فجر از نخستین سال افتتاح، لاقلاً تا ده دوره با مشی مشخص و گروه فکری ویژه‌ای گردانده شد؛ گروهی که پس از انقلاب به قصد بازسازی و احیای سینمای ایران ضرورت برگزاری آن را دریافتند و بر آن همت گماردند و از طریق برگزاری جشنواره به تولد و رشد سینمای نوی مورد نظرشان یاری رساندند (همان: 8 - 9).

روش پژوهش

این پیمایش به صورت نظرسنجی تلفنی از مردم تهران درباره میزان توجه آنان به سینمای ایران و نیز جشنواره فیلم فجر در بهمن 1388 و هم‌زمان با برگزاری این جشنواره (روزهای یک‌شنبه، دوشنبه و سه شنبه مورخ 88/10/11، 88/10/12 و 88/10/13) با جامعه آماری افراد 15 سال و بالاتر ساکن در مناطق بیست‌ودوگانه شهر تهران انجام شد. در این تحقیق با فرض حداکثر واریانس در نمونه ($S^2 = pq = 0.25$ و $p=q = \frac{1}{4}$)، در سطح اطمینان 95 درصد و خطای پذیرفتنی 3 درصد حجم نمونه از فرمول کوکران ($n = \frac{nt^2s^2}{nd^2 + t^2s^2}$) محاسبه شده است.

نمونه مورد بررسی در این پژوهش 1065 تن از افراد 15 سال و بالاتر ساکن شهر تهران بود که بدین صورت انتخاب شدند: تعداد 1065 شماره تلفن منازل مسکونی در مناطق بیست‌ودوگانه تصادفی از بین بانک اطلاعاتی کل شماره تلفن‌های شهر تهران، نمونه‌گیری و پس از برقراری تماس تلفنی در ساعاتی که خانواده‌ها در خانه حضور دارند (4 تا 7:30 بعدازظهر)، با یکی از اعضای آن خانواده به صورت تصادفی مصاحبه شد.

بررسی اقبال مردم شهر تهران به سینما و ... 121

در این پژوهش به منظور طراحی پرسشنامه، پس از مطالعات ابتدایی، مصاحبه‌ای نیمه عمیق¹ درباره رابطه مردم و سینما و نیز جشنواره فجر از طریق گروه سینما و تلویزیون پژوهشگاه فرهنگ، هنر و ارتباطات با منتقدان، نویسندگان، کارگردانان، و کارشناسان حوزه سینما انجام و حاصل این مصاحبه‌ها در طراحی پرسشنامه به کار گرفته شد.

نتایج پژوهش

سیمای پاسخ‌گویان

سیمای پاسخ‌گویان به لحاظ جنس، سن، سطح تحصیلات، شغل، وضعیت تأهل، و منطقه سکونت به شرح زیر بوده است:

- جنس: در مجموع 50/5 درصد (537 تن) از پاسخ‌گویان مرد و 49/5 درصد (526 تن) زن بوده‌اند.
- سن: 9/1 درصد از پاسخ‌گویان در گروه سنی 15 تا 19 سال، 30/2 درصد در گروه سنی 20 تا 29 سال، 26/8 درصد در گروه سنی 30 تا 39 سال، 16/4 درصد در گروه سنی 40 تا 49 سال، 17/5 درصد در گروه سنی 50 سال و بالاتر قرار داشته‌اند.
- تحصیلات: 8/5 درصد از پاسخ‌گویان بی‌سواد و یا دارای تحصیلات ابتدایی، 15/7 درصد دارای تحصیلات راهنمایی و دبیرستان، 35/5 درصد دارای تحصیلات دیپلم و پیش‌دانشگاهی و 40/3 درصد نیز دارای تحصیلات عالی بوده‌اند.
- نوع فعالیت: 6/6 درصد از پاسخ‌گویان دانش‌آموز، 7/2 درصد دانشجو، 26/8 درصد خانه‌دار، 4/5 درصد بازنشسته، 8/7 درصد کارمند بخش دولتی، 7/8 درصد کارمند بخش غیردولتی، 24/8 درصد دارای شغل آزاد، 2/7 درصد دارای شغل فرهنگی، 3/4 درصد بیکار و 7/3 درصد نیز به سایر فعالیت‌ها مشغول بوده‌اند.
- وضعیت تأهل: 30 درصد از پاسخ‌گویان مجرد و 70 درصد متأهل بوده‌اند.

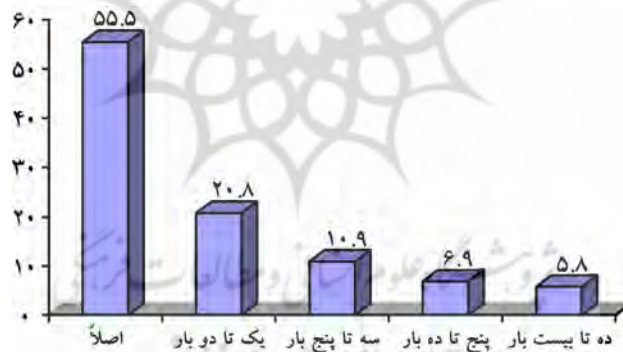
1. نتایج این مصاحبه در مقاله «بررسی دیدگاه‌های فعالان و منتقدان سینمایی کشور درباره بیست و هشتمین جشنواره فیلم فجر» از عبدالله بیجرانلو و محمد حسین ساعی در همین شماره درج شده است.

- منطقه سکونت: بیشترین تعداد پاسخ‌گویان یعنی 8/6 درصد از آن‌ها ساکن منطقه 6 تهران بودند. 7/4 درصد در منطقه 2 و 7/2 درصد در منطقه 3 سکونت داشتند. کمترین تعداد پاسخ‌گویان نیز متعلق به منطقه 9 و 19 با 1/3 درصد بود.

یافته‌های پژوهش

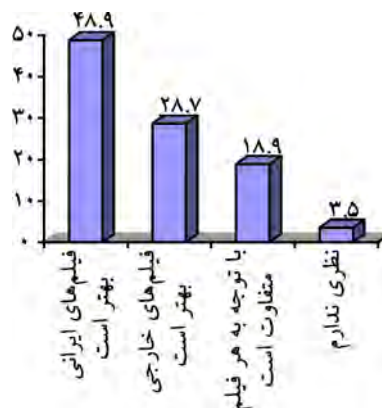
1. میزان اقبال به سینما در بین پاسخ‌گویان

در پاسخ به سؤالی درباره تعداد دفعات رفتن به سینما در یک سال گذشته، 55/5 درصد مردم شهر تهران در یک سال گذشته «اصلاً» به سینما نرفته‌اند و 20/8 درصد از آنان در یک سال گذشته «یک تا دو بار»، 10/9 درصد «سه تا پنج بار»، 6/9 درصد «پنج تا ده بار» و 5/8 درصد «ده تا بیست بار» به سینما رفته‌اند. بنابراین، تقریباً سه‌چهارم پاسخ‌گویان در طول یک سال قبل از اجرای پژوهش، کمتر از دو بار به سینما رفته‌اند.

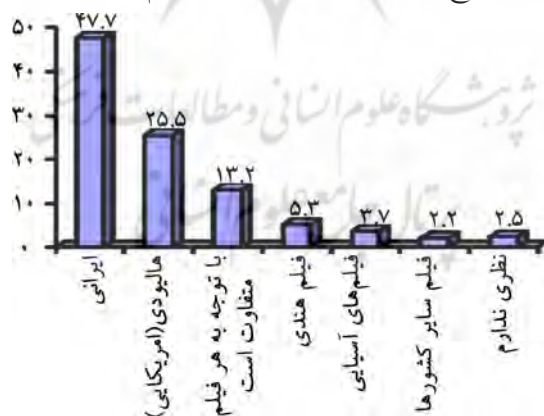
2. ارزیابی پاسخ‌گویان از مقایسه فیلم‌های ایرانی و خارجی

درباره مقایسه فیلم‌های ایرانی و خارجی، 48/9 درصد از پاسخ‌گویان اظهار داشته‌اند که «در مجموع فیلم‌های ایرانی بهتر است» و 28/7 درصد بیان کرده‌اند که «در مجموع فیلم‌های خارجی بهتر است». 18/9 درصد نیز گفته‌اند که «با توجه به هر فیلم متفاوت است». 3/5 درصد از پاسخ‌گویان هم به ذکر «نظری ندارم» اکتفا کرده‌اند.

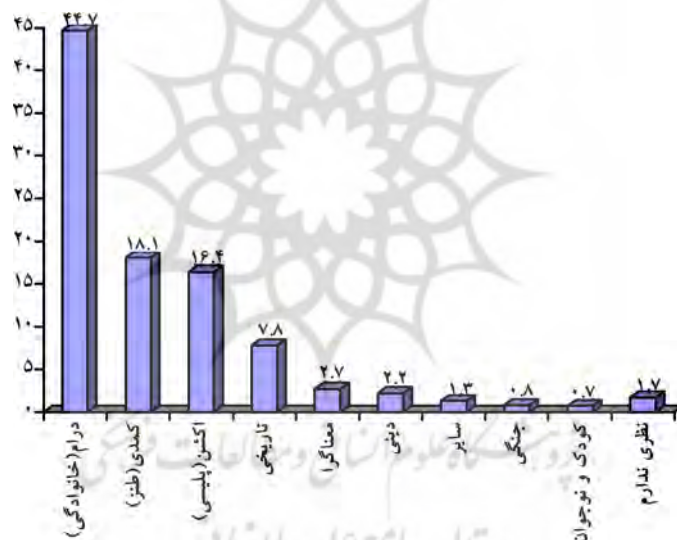
3. میزان علاقه پاسخ‌گویان به فیلم‌های کشورهای مختلف

دربارهٔ اینکه پاسخ‌گویان بیشتر به فیلم‌های چه کشورهایی علاقه دارند، 47/7 درصد پاسخ‌گویان بیشتر فیلم‌های ایرانی و 25/5 درصد فیلم‌های هالیوودی (آمریکایی) را می‌پسندند. 13/2 درصد گفته‌اند که با توجه به هر فیلم فرق دارد، و 5/3 درصد اظهار کرده‌اند که فیلم‌های هندی، 3/7 درصد فیلم‌های آسیای شرقی (ژاپنی، کره‌ای و...) و 2/2 درصد فیلم‌های سایر کشورها (اروپایی، ترکی، عربی، آمریکای لاتین و...) را بیشتر دوست دارند. 2/5 درصد پاسخ‌گویان گفته‌اند که «نظری ندارم».

4. موضوعات مورد علاقه پاسخ‌گویان برای انتخاب فیلم

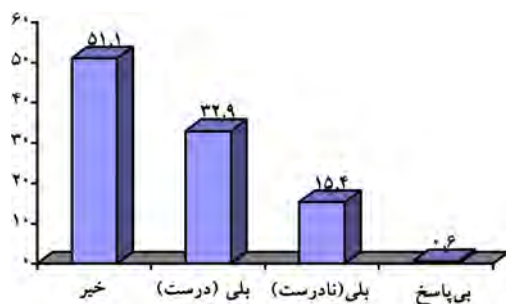
درباره اینکه پاسخ‌گویان بیشتر علاقه‌مند به دیدن فیلم‌هایی با چه موضوعاتی هستند، 44/7 درصد از پاسخ‌گویان گفته‌اند که به فیلم‌های درام (خانوادگی) بیش از سایر موضوعات علاقه‌مندند. 18/1 درصد به فیلم‌های کمدی (طنز)، 16/4 درصد به فیلم‌های اکشن (پلیسی) و 7/8 درصد به فیلم‌های تاریخی علاقه بیشتری داشتند. همچنین 3/4 درصد به فیلم‌های تخیلی، 2/7 درصد به فیلم‌های معناگرا، 2/2 درصد به فیلم‌های دینی، 0/8 درصد به فیلم‌های جنگی و 0/7 درصد به فیلم‌های کودک و نوجوان بیشتر علاقه‌مند بودند. 1/3 درصد نیز موضوعات دیگری را مطرح کردند. 1/7 درصد از پاسخ‌گویان نیز نظری نداشته‌اند.

5. آگاهی از زمان برگزاری جشنواره فیلم فجر

درباره اطلاع پاسخ‌گویان از زمان برگزاری جشنواره فیلم فجر، 51/1 درصد از پاسخ‌گویان از زمان برگزاری فیلم فجر امسال اطلاع نداشتند، 32/9 درصد پاسخ‌گویان از زمان برگزاری جشنواره فیلم فجر اشاره داشتند و 15/4 درصد نیز به‌رغم ادعای دانستن زمان برگزاری جشنواره، از آن اطلاع نداشتند.

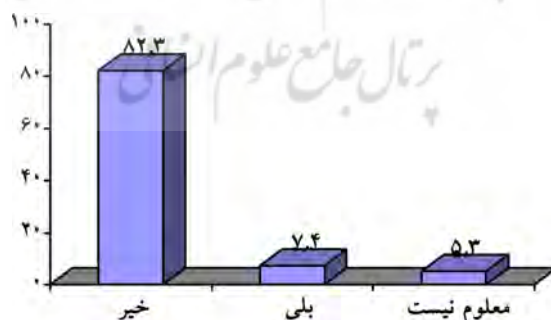
این نتیجه نشان می‌دهد که در بهترین و کلی‌ترین حالت، حداکثر یک‌سوم مردم تهران وقایع و اخبار سینمایی کشور را پیگیری و تعقیب می‌کنند.

6. میزان شرکت پاسخ‌گویان و اعضای خانواده آن‌ها در جشنواره فیلم فجر

در پاسخ به این سؤال که آیا خود پاسخ‌گویان یا عضوی از اعضای خانواده‌شان در جشنواره شرکت کرده یا قصد شرکت دارند، 82/3 درصد از پاسخ‌گویان گفتند که خود یا شخصی از اعضای خانواده‌شان در جشنواره‌های فیلم فجر امسال شرکت نکرده و نخواهد کرد، 7/4 درصد گفتند که در جشنواره شرکت کرده‌اند و 5/3 درصد به ذکر «معلوم نیست» بسنده کردند.

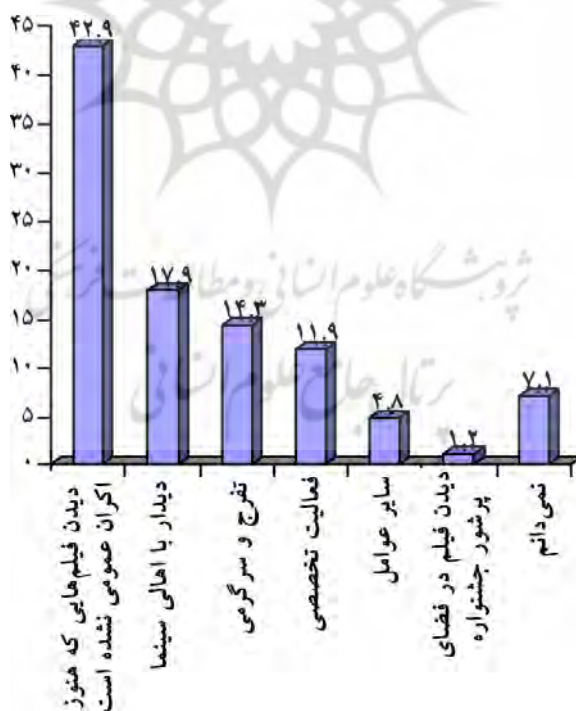
این نتیجه نشان می‌دهد که تنها حدود 7/5 درصد خانواده‌های تهرانی با مقوله‌ای مانند جشنواره فیلم فجر ارتباط مستقیم و مؤثری برقرار می‌کنند.

7. هدف پاسخ گویان از شرکت در جشنواره فیلم فجر

از پاسخ گویانی که در جشنواره فیلم فجر شرکت کرده اند خواسته شد هدف خود را از شرکت در جشنواره بیان کنند. 42/9 درصد از آن ها هدف خود را «دیدن فیلم هایی که هنوز اکران عمومی نشده است»، 17/9 درصد «احتمال دیدار با اهالی سینما»، 14/9 درصد «تفریح و سرگرمی و گذراندن اوقات فراغت»، 11/9 درصد «به علت فعالیت تخصصی در حوزه سینما و مشابه آن» و 1/2 درصد «دیدن فیلم ها در فضای پرشور و پرهیجان جشنواره» اعلام کرده اند و 4/8 درصد اهداف دیگری را بیان کرده اند. 7/1 درصد نیز به ذکر «نمی دانم» اکتفا کردند.

این نتیجه نشان می دهد که تنها حدود 10 درصد شرکت کنندگان جشنواره فیلم فجر با اهداف تخصصی و فنی در این جشنواره حضور پیدا می کنند و حتی تعداد کسانی که صرفاً برای سرگرمی در این جشنواره حضور پیدا کرده اند از این گروه بیشترند؛ که این مهم باید در سیاست گذاری های جشنواره مدنظر قرار گیرد.

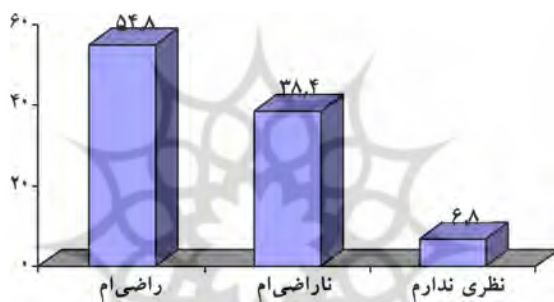

8. میزان رضایت پاسخ‌گویان از بخش‌های اجرایی جشنواره

در این بخش از پاسخ‌گویی که در جشنواره فیلم فجر شرکت کرده‌اند، درباره میزان رضایتشان از بخش‌های اجرایی جشنواره پرسیده شد که این نتایج به دست آمد:

• رضایت از اطلاع‌رسانی مناسب جشنواره

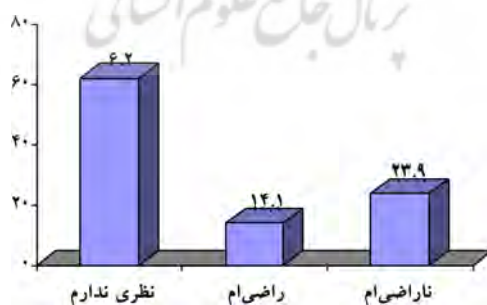
54/8 درصد از پاسخ‌گویی که در جشنواره شرکت کرده‌اند از وضعیت اطلاع‌رسانی جشنواره امسال رضایت داشتند و 38/4 درصد ناراضی بودند. 6/8 درصد نیز به گفتن «نظری ندارم» اکتفا کردند.

• رضایت پاسخ‌گویان از سایت و امکان خرید الکترونیک بلیت جشنواره

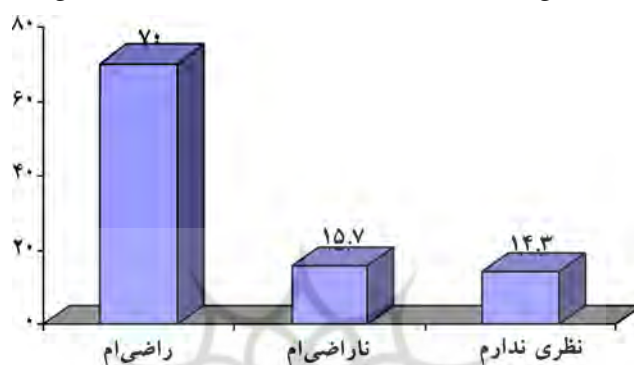
62 درصد از پاسخ‌گویان درباره استفاده از سایت جشنواره نظری نداشتند، 23/9 درصد راضی و 14/1 درصد ناراضی بودند.

درصد بالای شرکت‌کنندگانی که از امکانات سایت هیچ اطلاعی نداشته‌اند، جالب توجه است.

• رضایت از امکانات و تسهیلات سالن‌های پخش فیلم

70 درصد از پاسخ‌گویانی که در جشنواره شرکت کرده‌اند، از امکانات و تسهیلات سالن‌های پخش فیلم راضی و 15/7 درصد ناراضی بودند. 14/3 درصد نیز نظری نداشتند. که این امر رضایت نسبی شرکت‌کنندگان را از امکانات جشنواره نشان می‌دهد.

• رضایت از دسترس به سینماها (دوری و نزدیکی سالن‌ها)

84/7 درصد از پاسخ‌گویانی که در جشنواره فیلم فجر شرکت کرده‌اند از دسترس به سینماها (دوری و نزدیکی سالن‌ها) راضی و 12/5 درصد ناراضی بوده‌اند و 2/8 درصد از عبارت «نظری ندارم» استفاده کرده‌اند. میزان رضایت نسبتاً بالای شرکت‌کنندگان نشان‌دهنده مکان مناسب سالن‌های نمایش‌دهنده فیلم‌ها در این جشنواره بوده است.

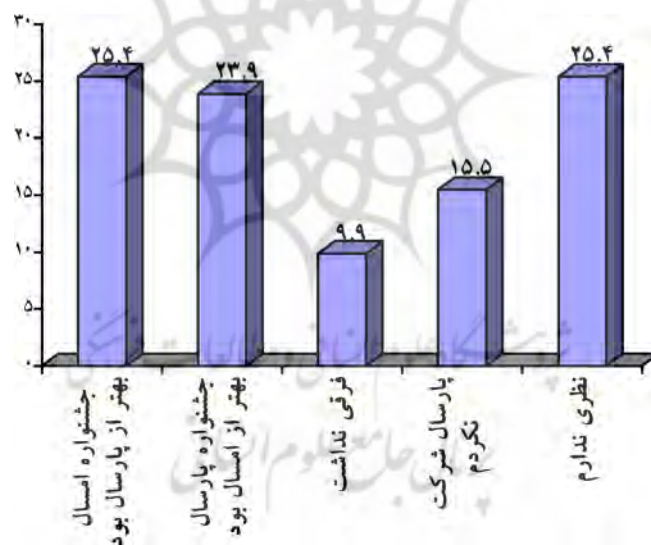

• مقایسه جشنواره امسال با سال گذشته

از پاسخ‌گویی که در جشنواره شرکت کرده بودند، پرسیده شده که جشنواره فیلم فجر امسال را، در مقایسه با جشنواره سال گذشته، چگونه ارزیابی می‌کنند. 25/4 درصد از پاسخ‌گویی که در جشنواره فیلم فجر شرکت کرده‌اند، جشنواره امسال را بهتر از پارسال می‌دانستند، 23/9 درصد جشنواره پارسال را بهتر از امسال می‌دانستند و 9/9 درصد گفته‌اند که جشنواره امسال و پارسال فرقی نداشته‌اند. 15/5 درصد از پاسخ‌گویان نیز گفته‌اند که در جشنواره پارسال شرکت نکرده‌اند. همچنین 25/4 درصد به گفتن «نظری ندارم» بسنده کردند.

نتایج به دست آمده در مجموع نشان می‌دهد که از دید عموم شرکت‌کنندگان تفاوت معناداری بین جشنواره فیلم سال 1388 جشنواره سال 1387 وجود نداشته است.

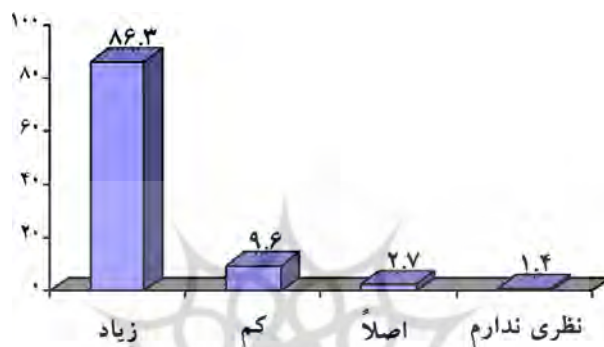

9. عوامل تأثیرگذار در جذابیت یک فیلم

از پاسخ‌گویان درباره تأثیر برخی عوامل در جذابیت فیلم پرسیده شد، که نتایج زیر به دست آمد:

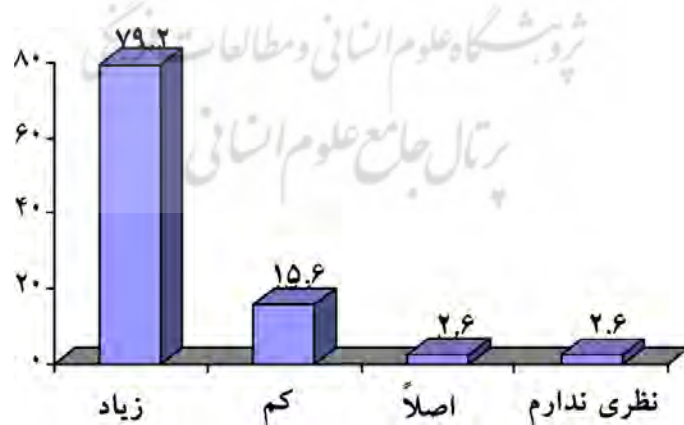
• موضوع فیلم

86/3 درصد از پاسخ‌گویان موضوع فیلم را به میزان زیاد و 9/6 درصد به میزان کم در جذابیت فیلم‌ها مؤثر می‌دانند و 2/7 درصد معتقدند که موضوع فیلم اصلاً تاثیری در جذابیت آن ندارد. 1/4 درصد نیز در این باره نظری نداشتند.

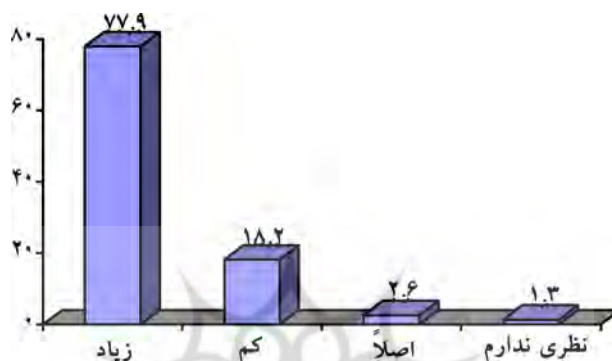
• کارگردان فیلم

79/2 درصد از پاسخ‌گویان تأثیر کارگردان فیلم را در جذابیت یک فیلم زیاد و 15/6 درصد تأثیر آن را کم می‌دانند و 2/6 درصد اصلاً کارگردان فیلم را در جذابیت فیلم مؤثر نمی‌دانند. 2/6 درصد نیز به ذکر عبارت «نظری ندارم» اکتفا کردند.

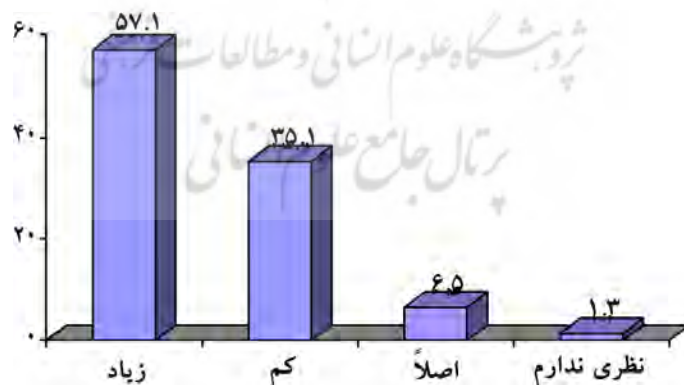
• بازیگران فیلم

به نظر 77/9 درصد از پاسخ‌گویان، بازیگران فیلم به میزان زیاد و به نظر 18/2 درصد به میزان کم باعث جذابیت فیلم می‌شوند و 2/6 درصد اصلاً بازیگران را مؤثر نمی‌دانند. 1/3 درصد نیز نظری نداشتند.

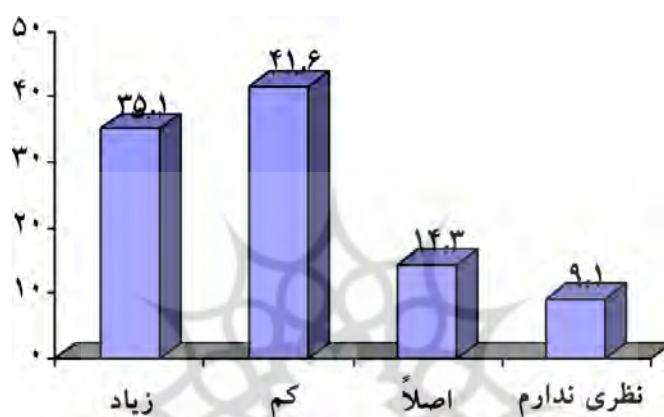
• تبلیغات فیلم

57/1 درصد از پاسخ‌گویان تبلیغات فیلم را تا حد زیاد و 35/1 درصد تا حد کمی در جذابیت فیلم مؤثر می‌دانند و 6/5 درصد تبلیغات فیلم را اصلاً در جذابیت فیلم‌ها تأثیرگذار نمی‌دانند. 1/3 درصد نیز به ذکر عبارت «نظری ندارم» بسنده کردند.

• حاشیه‌های فیلم

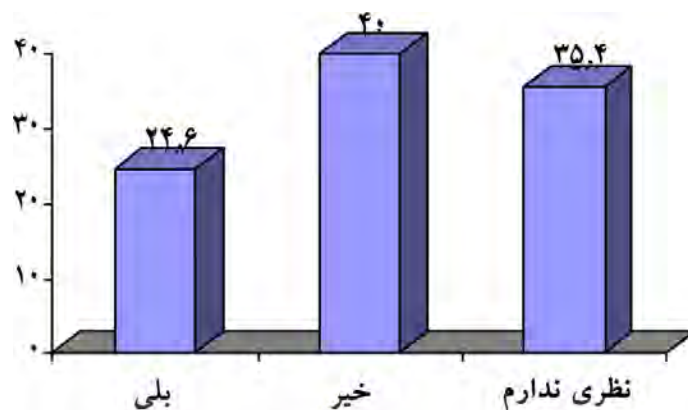
35/1 درصد از پاسخ‌گویان حاشیه‌های فیلم به میزان زیادی در جذابیت فیلم تأثیر می‌گذارد. به نظر 41/6 درصد این حاشیه‌ها تا حد کمی تأثیرگذار است و 14/3 درصد حاشیه‌ها را اصلاً مؤثر نمی‌دانند. 9/1 درصد نیز نظری نداشتند.

درصدهای به دست آمده از پاسخ‌های پاسخ‌گویان به چهار سؤال بالا نشان می‌دهد که تماشاگران سینما در تهران مخاطبان فعالی بوده، با آگاهی فیلمی را انتخاب و تماشا می‌کنند یا به تماشای فیلم دیگری نمی‌روند. این نتایج نشان می‌دهد که عواملی مانند کارگردان و بازیگر اگرچه اهمیت بسیاری در انتخاب فیلم از سوی مردم دارد، ولی میزان تأثیرگذاری مقوله‌ای مانند موضوع فیلم در بین مردم با اهمیت‌تر است که این امر باید مدنظر فعالان سینما در جذب مخاطبان قرار گیرد.

10. موضوع اجازه اکران یا حضور برخی فیلم‌ها در جشنواره بیست‌وهشتم

به نظر 40 درصد از پاسخ‌گویان در جشنواره امسال فیلم‌هایی نبوده‌اند که اجازه اکران و یا حضور در جشنواره را نیابند و 24/6 درصد با این نظر مخالف‌اند. 35/4 درصد نیز نظری نداشتند.

11. میزان اقبال شهروندان تهرانی به سینما در بین پاسخ‌گویان به تفکیک متغیر سن نتایج مندرج در جدول 1 نشان می‌دهد که افراد 50 سال به بالا (80/6 درصد) بیش از سایر گروه‌های سنی و افراد 15 تا 19 سال (22/7 درصد) کمتر از دیگران عنوان کرده‌اند که در یک سال گذشته اصلاً به سینما نرفته‌اند. افراد 29 تا 20 سال (10/9 درصد) بیش از سایر گروه‌های سنی و 50 سال به بالا (2/2 درصد) کمتر از دیگران عنوان کرده‌اند که در یک سال گذشته ده تا بیست بار به سینما رفته‌اند.

آزمون آماری X^2 نیز بیانگر آن است که تفاوت‌های مشاهده شده بین نظر افراد در گروه‌های مختلف سنی در سطح اطمینان 95 درصد معنی‌دار بوده و تعمیم‌پذیر به جامعه آماری است.

معیار d سامرز هم نشان می‌دهد که جهت ارتباط بین دو متغیر معکوس است؛ به عبارت دیگر با افزایش سن از تعداد دفعات سینما رفتن پاسخ‌گویان کاسته می‌شود و بالعکس؛ اگرچه بیشتر سینما رفتن جوانان امری طبیعی است، ولی این مطلب برای فعالان سینما در تولید محتوا و حتی شبکه توزیع باید مدنظر قرار گیرد که چه عواملی می‌تواند میزان حضور اندک افراد بالای 30 سال را بیشتر کند؛ زیرا این گروه شامل میلیون‌ها تن جمعیت می‌شود.

جدول 1- میزان اقبال به سینما در بین پاسخ‌گویان به تفکیک سن (درصد)

کل	50 سال به بالا	40 - 49	30 - 39	20 - 29	15 - 19	سن	
						دفعات رفتن به سینما	اصلاً
55/5	80/6	66/9	60/7	39/9	22/7	اصلاً	
20/9	11/8	18/9	19/6	25/5	29/9	یک تا دو بار	
10/9	3/2	6/9	8/1	15/3	26/8	سه تا پنج بار	
7	2/2	2/9	8/1	8/4	15/5	پنج تا ده بار	
5/8	2/2	4/6	3/5	10/9	5/2	ده تا بیست بار	
100	100	100	100	100	100	درصد	جمع
1064	186	175	285	321	97	فراوانی	

$$x^2 = 161/178 \quad d = -0/296 \quad df = 16 \quad sig = 0/000 \quad V = 0/195$$

12. میزان اقبال شهروندان تهرانی به سینما به تفکیک نوع فعالیت آن‌ها

همان‌طور که در جدول شماره 2 مشاهده می‌شود بیکاران (11/1 درصد) بیش از سایر گروه‌های فعالیتی و افراد بازنشسته (0/0 درصد) کمتر از دیگر افراد گفته‌اند که ده یا بیست بار به سینما رفته‌اند. از سوی دیگر افراد بازنشسته (79/2 درصد) بیش از سایر گروه‌های فعالیتی و دانش‌آموزان (17/1 درصد) کمتر از دیگر افراد گفته‌اند که اصلاً به سینما نرفته‌اند.

آزمون آماری x^2 نشان‌دهنده آن است که بین نظر افراد در گروه‌های مختلف فعالیتی در سطح اطمینان 99 درصد معنی‌دار بوده تعمیم‌پذیر به جامعه آماری است.

به عبارت دیگر جدول 2 نشان می‌دهد که بازنشستگان، صاحبان مشاغل فرهنگی و آزاد و نیز کارمندان بخش دولتی و زنان خانه‌دار حضور بسیار کم‌رنگی در سینماهای کشور دارند و از سوی دیگر اقتصاد سینما عمدتاً بر دوش پول‌بلیت‌هایی است که بیکاران، دانش‌آموزان و دانشجویان می‌پردازند. این امر به صورت جدی باید مدنظر سیاست‌گذاران فرهنگی و سینمایی کشور قرار گیرد.

جدول 2- میزان اقبال به سینما در بین پاسخ‌گویان به تفکیک فعالیت (درصد)

فعالیت	رفتن به سینما										
	اصلاً	یک تا دو بار	سه تا پنج بار	پنج تا ده بار	ده تا بیست بار	درصد	شماره فراوانی				
دانش آموز	17/1	34/3	31/4	11/4	5/7	100		70			
دانشجو	37/7	20/8	23/4	13	5/2	100	77				
خانه‌دار	63/9	21/4	6/7	4/2	3/9	100	285				
بازنشسته	79/2	10/4	8/3	2/1	0/0	100	48				
بیکار	50	16/7	8/3	3/9	11/1	100	36				
کارمند بخش دولتی	59/1	23/7	10/8	3/2	3/2	100	93				
کارمند بخش غیر دولتی	48/2	27/7	8/4	8/4	7/2	100	83				
شغل آزاد	58/7	16/7	8/3	8/0	8/3	100	264				
مشاغل فرهنگی	55/2	24/1	10/3	3/4	6/9	100	29				
سایر	57/7	16/7	10/3	7/7	7/7	100	78				
کل	55/5	20/8	10/9	7	5/8	100	1063				

$\chi^2 = 120/174$ $df = 36$ $sig = 0/00$ $v = 0/163$ کرامر

13. انواع فیلم‌های مورد علاقه شهروندان تهرانی به تفکیک متغیر سن

نتایج مندرج در جدول 3 نشان می‌دهد که افراد 40 - 49 سال (58/3 درصد) بیش از سایر گروه‌های سنی و افراد 15 تا 19 سال (37/1 درصد) کمتر از دیگران عنوان کرده‌اند که علاقه‌مند به فیلم‌های ایرانی هستند.

افراد 15 تا 19 سال بیش از سایر گروه‌های سنی، و 50 سال به بالا کمتر از دیگران عنوان کرده‌اند که به فیلم‌های هندی و هالیوودی بیشتر از سایر فیلم‌ها علاقه‌مندند.

افراد 40 - 49 سال بیش از سایر گروه‌های سنی و افراد 15 تا 19 سال کمتر از دیگران

عنوان کرده‌اند که به فیلم‌های آسیای شرقی بیشتر از سایر فیلم‌ها علاقه‌مند هستند. آزمون آماری χ^2 بیانگر آن است که تفاوت‌های مشاهده شده بین نظر افراد در گروه‌های مختلف سنی در سطح اطمینان 99 درصد معنی‌دار و تعمیم‌پذیر به جامعه آماری است.

نکته‌ای که در جدول زیر باید مد نظر قرار گیرد این است که متاسفانه فیلم‌های ایرانی در میان اقشار با سن کمتر اقبال کمتری نیز دارد و فیلم‌های هالیوودی در میان این اقشار از مقبولیت بیشتری برخوردار است که این امر ممکن است در سال‌های آینده باعث تغییر نگاه این نسل به تولیدات سینمای بومی کشور و ارزش‌های آن شود.

جدول 3- میزان انواع فیلم‌های مورد علاقه پاسخ‌گویان به تفکیک سن (درصد)

کل	50 سال به بالا	40 - 49	30 - 39	20 - 29	15 - 19	سن	
						انواع فیلم	
48	56/9	58/3	49/5	39/4	37/1	ایرانی	
5/3	3/3	5/1	3/5	6/6	10/3	هندی	
25/7	12/2	16/6	26	35	36/1	فیلم‌های هالیوودی	
3/7	3/3	4/6	4/2	2/8	4/1	فیلم‌های آسیای شرق	
2/2	2/8	2/3	0/7	2/5	4/1	فیلم سایر کشورها	
13/2	16/6	11/4	14/7	12/5	8/2	با توجه به هر فیلم تفاوت دارد	
1/9	5/0	1/7	1/4	1/3	0/0	نظری ندارم	
100	100	100	100	100	100	درصد	جمع
1058	181	175	285	320	97	فراوانی	

$$\chi^2 = 79/166 \quad df = 24 \quad sig = 0/00 \quad V = 0/137 \text{ کرامر}$$

14. انواع فیلم‌های مورد علاقه شهروندان تهرانی به تفکیک نوع فعالیت

همان‌طور که در جدول 4 مشاهده می‌شود زنان خانه‌دار (70/5 درصد) بیش از سایر گروه‌های فعالیتی، و کارمندان بخش غیردولتی (26/5 درصد) کمتر از دیگر افراد گفته‌اند که به فیلم‌های ایرانی علاقه‌مندند.

بررسی اقبال مردم شهر تهران به سینما و ... 137

دانشجویان (40/3 درصد) بیش از سایر گروه‌های فعالیتی و زنان خانه‌دار (10/2 درصد) کمتر از دیگر افراد به فیلم‌های هالیوودی علاقه‌دارند. بیکاران (11/1 درصد) بیش از سایر گروه‌های فعالیتی و دارندگان مشاغل فرهنگی (0/0 درصد) کمتر از دیگر افراد گفته‌اند که به فیلم‌های هندی علاقه‌مندند. آزمون آماری χ^2 نشان‌دهنده آن است که اختلاف بین نظرات افراد در گروه‌های مختلف فعالیتی در سطح اطمینان 99 درصد معنی‌دار بوده و تعمیم‌پذیر به جامعه آماری است.

نکته مهمی که جدول جدول شماره باید مدنظر قرار گیرد میزان علاقه بالای دانش‌آموزان و دانشجویان به فیلم‌های هالیوودی است؛ همچنین علاقه‌مندی بالای زنان خانه‌دار، بازنشستگان و صاحبان مشاغل فرهنگی به فیلم‌های ایرانی باید مد نظر سیاستگذاران سینمای ایران در تولیدات سینمایی قرار بگیرد.

نکته جالب توجه دیگر این است که با وجود علاقه بالای زنان خانه‌دار، بازنشستگان و صاحبان مشاغل فرهنگی به فیلم‌های ایرانی، این افراد - با توجه به نتایج داده‌های جدول 2، کمترین حضور را در سینماهای تهران دارند که دلایل این حضور نداشتن، در عین علاقه‌مندی به تولیدات بومی سینمای ایران باید جداً در تحقیقات بعدی بررسی و به‌دست فعالان حل شود تا با حضور میلیون‌ها تن از افراد شاغل در این گروه‌ها اقتصاد سینمای ایران جان تازه‌ای بگیرد.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

جدول 4- میزان انواع فیلم‌های مورد علاقه پاسخ‌گویان به تفکیک فعالیت (درصد)

فعالیت	انواع فیلم	دانش آموز	دانشجو	خانه‌دار	بازنشسته	بیکار	کارمند بخش دولتی	کارمند بخش غیردولتی	شغل آزاد	مشاغل فرهنگی	سایر	کل
ایرانی		35/7	37/7	70/5	54/2	44/4	45/6	26/5	39/8	62/1	32/1	48/0
هندی		10	2/6	4/6	4/2	11/1	6/5	9/6	3/4	0/0	7/7	5/3
فیلم‌های هالیوودی		37/1	40/3	10/2	10/4	27/8	25/6	34/9	33/7	13/8	34/6	25/7
فیلم‌های آسیای شرق		4/3	3/9	2/1	2/1	5/6	5/6	6/0	4/6	3/4	1/3	3/7
فیلم‌های سایر کشورها		5/7	2/6	0/0	6/3	0/0	1/1	3/6	2/3	3/4	3/8	2/2
با توجه به هر فیلم تفاوت دارد		7/1	13	10/5	20/8	8/3	14/4	18/1	12/6	17/2	20/5	13/2
نظری ندارم		0/0	0/0	2/1	2/1	2/8	2/2	1/2	3/4	0/0	0/0	1/9
جمع	درصد	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
	فراوانی	70	77	285	48	36	90	83	261	29	78	1057

$\chi^2 = 163/442$ df = 54 sig = 0/00 $v = 0/161$ کرامر

نتیجه‌گیری

1. بیش از نیمی از شهروندان تهرانی در سال گذشته اصلاً به سینما نرفته‌اند و یک پنجم آن‌ها حداکثر تا دوبار در یک سال به سینما رفته‌اند. این امر تا حدود زیادی حاکی از آن است که اقبال عمومی برای رفتن به سینما حتی در شهری مانند تهران کم است. برای این مسئله می‌توان علل متعددی ذکر کرد که از طریق تحقیقات دیگر نیز اثبات شده است؛ از جمله بالا بودن بهای بلیت، افت کیفیت فیلم‌ها، نبود تنوع در تولیدات سینمایی، گسترش رسانه‌هایی چون اینترنت و ماهواره، گسترش شبکه نمایش خانگی، بازار غیررسمی توزیع فیلم، دسترس به نسخه‌های باکیفیت فیلم‌های روز جهان، توجه نکردن فیلم‌سازان به سلیقه و علایق مردم، ممیزی فیلم‌ها، کمبود و مناسب نبودن سالن‌های مناسب پخش فیلم.

همچنین جدول‌های تقاطعی نشان می‌دهند که با افزایش سن از تعداد دفعات سینما رفتن پاسخ‌گویان به شدت کاسته می‌شود که البته این امر تا حدودی هم طبیعی است؛ زیرا افراد در سنین جوانی و نوجوانی بیشتر به دنبال تفریح هستند و بسیاری سینما رفتن را تفریح می‌دانند، اما دلایل سینما رفتن میلیون‌ها تن از افراد بالای 30 سال در خور بررسی و تأمل ویژه‌ای است.

حضور اندک صاحبان مشاغل فرهنگی و آزاد و نیز کارمندان بخش دولتی، بازنشستگان و زنان خانه‌دار در سینماهای کشور و حضور گسترده بیکاران، دانش‌آموزان و دانشجویان از دیگر نتایج درخور توجه است.

2. نزدیک به نیمی از پاسخ‌گویان فیلم‌های ایرانی را بهتر از فیلم‌های خارجی می‌دانند. در سؤال دیگری از پاسخ‌گویان درباره نوع فیلم‌های مورد علاقه‌شان نیز این نکته مورد تأیید قرار گرفت. به عبارتی می‌توان گفت در مجموع پاسخ‌گویان به فیلم‌های ایرانی بیش از فیلم‌های هالیوودی، هندی، آسیای شرقی و ... علاقه دارند. مهم‌ترین دلیل این امر ممکن است سازگاری بیشتر با فرهنگ مخاطبان و نزدیکی بیشتر با زندگی روزمره آنان باشد. البته گفتنی است که فیلم‌های ایرانی در میان گروه‌ها با سن کمتر محبوبیت کمتری دارد و فیلم‌های هالیوودی در میان این گروه از مقبولیت بیشتری برخوردار است. علت آن را شاید

بتوان در ماهیت و موضوع فیلم‌های ایرانی جست‌وجو کرد که بیشتر ضرب‌آهنگی یک‌نواخت و خالی از هیجان دارند، درحالی‌که افراد در سنین پایین‌تر بیشتر به دنبال هیجان و پویایی هستند. همچنین نتایج حاکی از آن است که فیلم‌های هالیوودی در میان دانش‌آموزان و دانشجویان طرفداران بیشتری دارند و علاقه‌زنان خانه‌دار، بازنشستگان و صاحبان مشاغل فرهنگی به فیلم‌های ایرانی بیشتر است.

از سوی دیگر گروه‌های شغلی و سنی‌ای که علاقه بیشتری به تولیدات سینمایی ایرانی دارند. در واقع همان گروه‌هایی هستند کمترین حضور را در سینماهای کشور دارند که این امر ممکن است نه به علت علاقه نداشتن به سینمای کشور بلکه ناشی از اطمینان نداشتن به محتواهای ارائه شده در سینما و یا محیط فرهنگی سالن‌های سینما و موارد مشابه باشد. 3. فیلم‌های خانوادگی بیش از سایر موضوعات مورد علاقه پاسخ‌گویان است. شاید بتوان علت آن را نزدیکی بیشتر این فیلم‌ها به زندگی روزمره مخاطبان دانست. این فیلم‌ها بیشتر جنبه آموزشی دارند و بخشی از خرده‌فرهنگ جامعه را مطابق با دیدگاه‌های سازندگان فیلم منتقل می‌کنند.

در بسیاری از این موارد، برخی تحلیل‌گران پذیرفته‌اند که فیلم و سینما، کم و بیش، بیانگر و «بازتاب» روابط درون جامعه است؛ یعنی فیلم بازتابی است از باورها و ارزش‌های مسلط فرهنگ جامعه سازنده خویش. این فیلم‌ها در فرهنگ جامعه، سبک زندگی و نقش‌ها و ارتباطات میان فردی تأثیر بسیاری می‌گذارد. با وجود علاقه بخش مهمی از مردم به این‌گونه از موضوعات، کمتر تولید فاخر و ارزشمندی در این حوزه مشاهده می‌شود.

4. بیش از دو پنجم پاسخ‌گویان هدف خود را از شرکت در جشنواره بیست‌وهشتم «دیدن فیلم‌هایی که هنوز اکران عمومی نشده‌اند» بیان کرده‌اند. معمولاً این فیلم‌ها به علت دست اول بودنشان طرفداران بسیاری دارند. همچنین نسخه‌ اغلب فیلم‌هایی که در جشنواره اکران می‌شوند، کامل‌تر از نسخه اکران عمومی آنهاست. گاهی نیز فیلم‌هایی که در سال‌های گذشته مجوز اکران نگرفته‌اند، در جشنواره فیلم فجر اجازه اکران می‌یابند که

بررسی اقبال مردم شهر تهران به سینما و ... 141

این امر ممکن است یکی دیگر از انگیزه‌های شرکت افراد برای در جشنواره باشد.

5. بیش از نیمی از پاسخ‌گویان شرکت‌کننده در جشنواره از وضعیت اطلاع‌رسانی در جشنواره امسال رضایت داشتند. دلیل این رضایت را می‌توان از فعال و به‌روز بودن و ارتباط جشنواره 1388 با رسانه‌های خبری و غیرخبری، فعالیت نشریات جشنواره و نیز روزنامه‌ها، صدا و سیما و دیگر وسایل ارتباط جمعی دانست.

پایگاه اطلاع‌رسانی (وب سایت) جشنواره در عین زحمات صورت گرفته و به رغم اینکه حتی برای اولین بار پیش‌فروش بلیت‌های جشنواره از طریق پایگاه اطلاع‌رسانی مذکور انجام پذیرفت، نمره مناسبی نگرفت؛ زیرا 62 درصد از پاسخ‌گویان درباره استفاده از سایت جشنواره نظری نداشتند، 23/9 درصد راضی و 14/1 درصد ناراضی بودند. درصد بالای شرکت‌کنندگان جشنواره که از امکانات سایت هیچ اطلاعی نداشته‌اند، در خور توجه است.

6. نزدیک به سه چهارم پاسخ‌گویان شرکت‌کننده در جشنواره از امکانات و تسهیلات سالن‌های پخش فیلم راضی بودند. همچنین بیش از چهار پنجم پاسخ‌گویان شرکت‌کننده در جشنواره از امکان دست‌یابی به سینماها رضایت داشتند. دلیل این رضایت ممکن است آن باشد که جشنواره سال 1388 در 44 سالن سینما برگزار شد که در مقایسه با سال 1387، تعداد 11 سالن افزایش یافته بود. در ضمن توزیع مناسب جغرافیایی سالن‌های نمایش در جشنواره فیلم فجر در سطح شهر از جمله اهداف جشنواره بوده است و در این دوره از جشنواره، سینماهایی در غرب، شرق، شمال، و جنوب شهر به این رویداد اختصاص یافت تا مردم مناطق مختلف بتوانند از برنامه‌های جشنواره بهره ببرند؛ که این حرکت مثبت در رضایت بالای شرکت‌کنندگان نشان داده شده است.

7. یک چهارم پاسخ‌گویان شرکت‌کننده در جشنواره، جشنواره امسال را بهتر از پارسال و کمتر از یک چهارم آنان، جشنواره پارسال را بهتر از امسال ارزیابی کردند؛ این نتایج به‌دست آمده در مجموع نشان می‌دهد که از دید عموم شرکت‌کنندگان تفاوت معناداری بین جشنواره فیلم سال 1388 با جشنواره سال 1387 وجود نداشته است؛ اگرچه نگاه‌های مثبت به جشنواره 1388 اندکی بیش از جشنواره 1387 بوده است.

این میزان از افزایش رضایت می‌تواند به این دلیل باشد که جشنواره بیست‌وهشتم فیلم فجر دارای ویژگی‌هایی بود که آن را از دیگر جشنواره‌ها متمایز ساخته بود. این ویژگی‌ها عبارت‌اند از:

- تغییر زمان برگزاری: به دلیل تقارن سالروز پیروزی انقلاب اسلامی ایران و دهه فجر با ایام اربعین حسینی، این جشنواره با سایر جشنواره‌ها؛ از جمله جشنواره تئاتر و موسیقی، تلاقی پیدا نکرد.

- انتخاب دبیر مستقل: در جشنواره‌های گذشته مدیر عامل بنیاد سینمایی فارابی دبیری جشنواره را بر عهده داشت، در حالی که در جشنواره بیست‌وهشتم مهدی مسعودشاهی طی حکمی از سوی معاون سینمایی وزیر فرهنگ و ارشاد اسلامی به دبیری جشنواره منصوب شد. انتخاب دبیر مستقل امکان برقراری ارتباطات جدیدتر و خلاقیت و پیگیری بیشتر را برای جشنواره فراهم می‌کند.

- برج میلاد، کاخ جشنواره: از دیگر ویژگی‌های جشنواره امسال انتخاب مکانی مشخص به نام کاخ جشنواره بود که امور جشنواره در آن مرکزیت داشت. در این دوره برج میلاد علاوه بر آنکه در طول برگزاری جشنواره میزبان اهالی رسانه و منتقدان بود، بازار فیلم و محل برگزاری افتتاحیه و اختتامیه نیز بود. ارائه سرویس‌های مناسب در بخش رفاهی، تمرکز بخش‌های ستادی و اداری، فضای مناسب برای همه خبرنگاران، وسایل ارتباطی و... از جمله امکاناتی بود که به چشم می‌آمد. هرچند دوری از مناطق اصلی شهر و نداشتن سینمای مناسب (سالن همایش برای این منظور پیش‌بینی شده بود) از ایراداتی بود که می‌توان به این مرکز وارد دانست.

- تعداد فیلم‌ها: دوره بیست‌وهشتم یقیناً بیشترین فیلم‌ها را در بخش سینمای ایران پذیرفت که شاید از این جهت بی‌سابقه باشد. در این جشنواره 79 اثر بلند سینمایی متقاضی حضور در بخش مسابقه سینمای ایران، بخش اصلی و مهم‌ترین بخش، شده بود که هیئت انتخاب پس از بررسی فیلم‌های رسیده در نهایت 27 فیلم را برای حضور در بخش مسابقه، 26 فیلم را در بخش مسابقه فیلم‌های اول و دوم (4 فیلم در بخش مسابقه

بررسی اقبال مردم شهر تهران به سینما و ... v 143

اصلی حضور داشتند) و 10 فیلم را برای نمایش در بخش خارج از مسابقه برگزیدند.

• برگزاری در 10 استان: برای نخستین بار، جشنواره بیست و هشتم هم‌زمان با تهران در 10 استان کشور هم برگزار شد که با استقبال بسیاری از سینمادوستان شهرستانی مواجه شد که قطعاً بازتاب آن نیز به شهر تهران منعکس شده است؛ البته در سال‌ها و دوره‌های گذشته جشنواره در 2 یا 3 استان برگزار می‌شد، اما در این حجم و اندازه برای اولین بار در سال 88 اتفاق افتاد. جشنواره فیلم فجر علاوه بر تهران در استان‌های خراسان رضوی، فارس، خراسان جنوبی، گلستان، مازندران، همدان، سیستان و بلوچستان، اصفهان، آذربایجان غربی، و خوزستان هم برگزار شد.

• حضور سینماگران جوان: یکی از مهم‌ترین ویژگی‌های جشنواره بیست و هشتم فیلم فجر حضور جمعی از سینماگران جوان در این دوره بود. حضور 26 فیلم در بخش آثار اول و دوم نشان از آن دارد که نسل جدیدی از سینماگران به سینمای ایران وارد شده‌اند (حبیبی، 1388: 64).

8. چهارپنجم پاسخ‌گویان شرکت‌کننده در جشنواره کارگردان فیلم را از عوامل بسیار مؤثر در جذابیت فیلم می‌دانند؛ زیرا کارگردان خوب و حرفه‌ای می‌تواند به‌رغم وجود برخی ضعف‌ها در قصه‌پردازی و فیلمنامه‌نویسی، در ساخت فیلم، بی‌نقص و کم‌اشتباه عمل کند. کارگردان می‌تواند با استفاده تکنیکی از حرکات دوربین، طراحی میزانشن‌های جذاب و نماهای چشم‌گیر، و بازی خوب گرفتن از بازیگران اثر خود را به بهترین نحو، با جذابیت بالا و کمترین نقص عرضه کند.

از سوی دیگر باید توجه داشت که براساس درصدهای به دست‌آمده از پاسخ‌های پاسخ‌گویان به پنج سؤال درباره عوامل جذابیت (موضوع فیلم، کارگردان فیلم، بازیگر، تبلیغات، و حاشیه‌های فیلم) که نشان می‌دهد تماشاگران سینما مهم‌ترین عامل را در جذابیت فیلم نه اشخاص، تبلیغات و یا حاشیه‌ها که موضوع فیلم می‌دانند، مشخص می‌شود که در تهران تماشاگران سینما، مخاطبان فعالی هستند که با آگاهی فیلمی را انتخاب و تماشا می‌کنند یا به تماشای فیلم دیگری نمی‌روند. این نتایج نشان می‌دهد که عواملی

مانند کارگردان و بازیگر فیلم اگرچه اهمیت بسیاری در انتخاب فیلم دارد، ولی میزان تأثیرگذاری مقوله‌ای مانند موضوع فیلم در بین مردم بااهمیت‌تر است که این امر باید مدنظر فعالان سینما در جذب این مخاطبان قرار گیرد.

همچنین نزدیک به چهارپنجم پاسخ‌گویان شرکت‌کننده در جشنواره معتقدند بازیگران، فیلم را تا حد زیادی جذاب‌تر می‌کنند. مسلم است که بازیگران از عوامل اصلی فیلم هستند و نقش مهمی در انتقال هدف فیلمنامه‌نویس و کارگردان به عهده دارند. بسیاری از آثار سینمایی جذابیت، زیبایی و یا حتی شهرت خود را از حضور بازیگران باهوش، توانمند و قوی کسب کرده‌اند، به طوری که گاهی بدون آنان فیلمنامه‌ها نگاشته نمی‌شوند و فیلم‌ها نیز روی پرده نمی‌روند. کارگردانان روی کار برخی از آن‌ها حساسیت و تأکید ویژه‌ای دارند و جزئیات شخصیت‌های داستان خود را در نوع نگاه و کاراکتر درونی آنان می‌جویند.

بیش از نیمی از پاسخ‌گویان شرکت‌کننده در جشنواره تبلیغات فیلم را به میزان بالایی از عوامل تأثیرگذار در جذابیت فیلم می‌دانند. در دنیای مدرن امروزی، که انسان‌ها زیر بمباران تبلیغاتی قرار دارند، خلاقیت و استفاده از طرح‌های نو و جدید تبلیغاتی نیاز اصلی فیلم‌های سینمایی است که در کنار جذب مخاطب احتمال دارد به بازگشت سرمایه فیلم‌سازان کمک بسیاری کند. در ضمن نصب تابلوهای تبلیغاتی متفاوت و نو و به کار بردن ایده‌های جدید در امر تبلیغات فیلم‌های سینمایی، در رشد، پویایی و ارتقای سطح کیفی این صنعت در کشور نقش تأثیرگذاری دارد.

9. در پایان ذکر این نکته ضروری است که جشنواره فیلم فجر به مرور به ترکیب چند نوع جشنواره غربی تبدیل شده است. این ترکیب مشکلاتی را برای این جشنواره و مسئولان و اجراکنندگان پیش‌آورده که برای رفع آن‌ها می‌توانند مسئولان و فعالان با برنامه‌ریزی و سیاست‌گذاری و با اقداماتی نظیر تشکیل سازمان جشنواره فیلم فجر به منظور تولد جشنواره‌ای داخلی بسازند. برخی اقدامات پیشنهادی برای هرچه بهتر برگزار شدن این جشنواره بدین قرار است: کاستن از بار جشنواره و ارائه تعریفی نو از تمامی شاخه‌های آن، تشکیل هیئت کارشناس در گردآوری آثار مهم سینمای جهان، اقدام به

بررسی اقبال مردم شهر تهران به سینما و ... 145 v

تأسیس مکانی ثابت با امکانات لازم و مناسب به نام کاخ جشنواره، طراحی جشنواره‌ای رقابتی برای سینمای ایران و تعریف بخش‌های آن، طراحی جایزه‌ای به جای سیمرغ بلورین و... (درستکار، 1381: 11).

منابع

- اسدی، علی (1370). «رسانه‌ها و توسعه فرهنگی»، فصلنامه رسانه، ش 5.
- جاروی، آی. سی. (1379)، «ارتباط کلی سینما و جامعه‌شناسی با جامعه‌شناسی رسانه‌ها»، ترجمۀ اعظم راود راد، فصلنامه فارابی، ش 38.
- حبیبی، کیوان (1388). «جشنواره فیلم فجر در سالی که گذشت»، روزنامه ایران، شنبه 22 اسفند 1388.
- حسین‌نژاد، محمدعلی (1386). قابلیت‌ها، زمینه‌ها، موانع، و راه‌کارهای جذب سرمایه خارجی در صنعت سینمای ایران، تهران: پژوهشگاه فرهنگ، هنر و ارتباطات.
- درستکار، رضا (1381). «سینمای ایران: جشنواره‌ها در ایران (جشنواره بین‌المللی فیلم فجر و ضرورت‌های خوانش و نو رویش آن)»، فصلنامه فارابی، ش 44.
- راود راد، اعظم (1382). «سینما؛ رسانه فراموش شده»، فصلنامه رسانه، ش 54.
- شجاعی، حمید، 1354. فرهنگ سینمای ایران.
- صلح‌جو، طهماسب (1381). «آئینه در آئینه (بازتاب عملکرد جشنواره بین‌المللی فیلم فجر در روند سینمای ایران)»، فصلنامه فارابی، ش 44.
- کاشانیان، پریسا، و ترابی مهربانی، مهدی، و محسنی اردهالی، سلما؛ خوشبخت، فرناز، و جان‌محمدی، مینو، و بیانی، مریم (بهمن 1385). جشنواره‌های جهانی، (فیلم بلند کوتاه، مستند و انیمیشن)، تهران: بنیاد سینمایی فارابی.
- مؤسسه پیل‌بان انیمیشن (1385). جشنواره‌های جهانی (فیلم بلند، کوتاه، مستند و انیمیشن)، ترجمۀ پریسا کاشانیان، تهران: بنیاد سینمایی فارابی.
- محمدی، مجید (1370). «رسانۀ سینما»، فصلنامه رسانه، ش 5.